הא מה אני מקיים ואם [כל] בהמה אשר לא יקריבו ממנה קרבן לה׳ בבעלי מומין שיפדו יכול יפדו על מום עובר ת״ל אשר לא יקריבו ממנה שאינה קריבה כל עיקר יצתה זו שאינה קריבה היום אלא למחר ואמר רחמנא עביד לה העמדה והערכה אמר רב גידל אמר רב מ״ט דריש לקיש דאמר לרבנן קדשי בדק הבית היו בכלל העמדה והערכה קדשי מזבח לא היו בכלל העמדה והערכה דאמר קרא והעריך הכהן אותה בין טוב ובין רע איזהו דבר שאינו חלוק בין טוב לרע הוי אומר זה קדשי ב״ה ואמר קרא אותה למעוטי קדשי מזבח ורבי יוחנן אותה למעוטי מאי למעוטי בעל מום מעיקרו ולתנא דבי לוי דאמר דאפילו בעל מום מעיקרו בכלל העמדה והערכה דתני לוי הכל היו בכלל העמדה והערכה ואפילו בעל מום מעיקרו וכן תני (ר׳) לוי במתניתיה ואפי׳ חיה ואפילו עופות והכתיב אותה קשיא אמר רב יהודה אמר רב מ״ט דר״ש דאמר קדשי מזבח היו בכלל העמדה והערכה קדשי ב״ה לא היו דאמר קרא והעריך הכהן אותה בין טוב ובין רע איזהו דבר שחלוק בין טוב ובין רע הוי אומר זה קדשי מזבח ואמר קרא אותה למעוטי ב״ה אי הכי בין טוב לרע מיבעי ליה קשיא מיתיבי מתו תמימין יקברו ובעלי מומין יפדו בד״א בקדשי מזבח אבל בקדשי ב״ה בין תמימין בין בעלי מומים יקברו ר״ש אומר אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדק הבית תמימים יקברו בעלי מומין יפדו תיובתא דרבי יוחנן מרישא אמר לך ר׳ יוחנן הכא במאי עסקינן בבעל מום מעיקרו ה״נ מסתברא דאי תימא שקדם הקדישן את מומן ליפלוג ר״ש עלה אלא לאו ש״מ בבעל מום מעיקרו אלא לימא תיהוי תיובתיה דר״ל ר״ל מוקים לה בשקדם הקדישן את מומן אי הכי ניפלוג ר״ש עלה ר״ל מיפך אפיך והכי מותיב ממכילתא אחריתי מתו בין תמימין בין בעלי מומין יקברו [בד״א בקדשי ב״ה אבל בקדשים יפדו] ר״ש אומר תמימים יקברו ובעלי מומין יפדו תיובתא דרבי יוחנן מסיפא אמר לך ר׳ יוחנן הכא במאי עסקינן בבעל מום מעיקרו ה״נ מסתברא דאי תימא בשקדם הקדישן את מומן ניפלוג ר״ש עלה אלא לימא תיהוי תיובתיה דר״ל אמר לך ר״ל הכא במאי עסקינן בשקדם הקדישן את מומן וניפלוג ר״ש עלה אמר לך ר״ל ה״נ דפליג ר״ש א״ל ר׳ ירמיה לרבי זירא לר״ל דאמר לרבנן קדשי מזבח לא היו בכלל העמדה והערכה וקתני קדשי מזבח בעלי

ואמר רחמנא עביד לה העמדה והערכה. דכתיב בתריה והעמיד והעריך וגו׳ והא ודאי קדשי מזבח היא מדבעינן מום קבוע דאי בדק הבית תמימים נמי מפרקי דמאי איכפת להו אי תם אי בעל מום. אלמא קדשי מזבח נמי היו בכלל העמדה והערכה לרבנן דהא ברייתא רבנן היא דהא סתם סיפרא היא וסתם סיפרא ר׳ יהודה (בכורות דף מא.) בר פלוגתא דר״ש והיינו כרבי יוחנן. ומהכא שמעינן קדשי מזבח לרבנן וממתני׳ שמעינן קדשי ב״ה מדקאמר ר״ש [לג.] קדשי בדק הבית יפדו מכלל דשמעינהו לרבנן דאמרי יקברו: **בין טוב ובין רע.** משמע אחד טוב ואחד רע דשניהן שוין תם ובעל מום: **אותה למעוטי קדשי מזבח.** ולא קאי האי והעמיד והעריך אריישא דקרא דמשתעי בקדשי מזבח: **ור׳ יוחנן.** אית ליה ודאי דהאי בין טוב ובין רע בקדשי ב״ה קאי ומיהו והעמיד והעריך ארישא דקרא דאוקימנא בקדשי מזבח ואסיפא דמשתעי [בב״ה קאי] ואותה למעוטי בעל מום מעיקרו בקדשי מזבח. ולר״ל לא צריך בעל מום מעיקרו למעוטי דהוא אמר [לג:] לרבנן קדשי מזבח לא היו ואפילו קדם הקדישן למומן ור״ש האי: **ואפי׳ חיה ועופות.** כגון אווזין ותרנגולין דלא שייכי כלל למזבח: **בין טוב לרע מבעי ליה.** (ג) משמע דהוי חילוק בין טוב לרע ובין טוב ובין רע משמע אחד טוב ואחד רע ושניהן שוין: **מתו תמימים יקברו.** אפילו הכי לליתנהו בכלל העמדה והערכה היכא דמתו תמימים עבוד רבנן מעלה דיקברו הואיל והוו חזו להקרבה: **בקדשי מזבח.** קס״ד השתא משום דלא היו בכלל העמדה והערכה: **אבל בקדשי בד״ה כו׳.** דהיו בהעמדה והערכה: **ר״ש אומר כו׳ תמימין יקברו.** משום מעלה: **ובעלי מומין יפדו.** לקמיה פריך היכי קאמר ר״ש קדשי מזבח [יפדו] הא בין רבי יוחנן בין ר״ל אמרי דלר״ש קדשי מזבח הוו בכלל העמדה והערכה (ג): **מרישא תיובתא לרבי יוחנן.** דקתני לרבנן בקדשי מזבח יפדו: **בבעל מום מעיקרו.** משום הכי יפדו ובקדשי ב״ה יקברו דהתם לא שני בין בעל מום מעיקרו לקדם הקדישו למומו: **והכי מסתברא דאי בשקדם הקדישו את מומו.** וטעמייהו דרבנן כדר״ל דקדשי מזבח לא היו בכלל העמדה והערכה ליפלוג ר״ש עלה ולימא בקדשי מזבח יקברו דהא לר״ש קדשי מזבח היו בהעמדה והערכה אלא מדלא פליג ש״מ בבעל מום מעיקרו קאי ומשום הכי (ד) קדשי מזבח יפדו וקדשי ב״ה (נמי) לר״ש נמי יפדו דלא היו: **לימא תיהוי תיובתא דר״ל.** דהא מגופה שמעינן דאבעל מום מעיקרו קאי והשתא י״ל טעמא דבעל מום מעיקרו הא קדם הקדישו למומו לרבנן נמי יקברו: **בשקדם הקדישו את מומו.** וטעמייהו דרבנן משום דקדשי מזבח לא היו: **נפלוג ר״ש עלה.** דקדשי מזבח ונימא יקברו ואמאי קתני לר״ש אחד קדשי מזבח וא׳ קדשי ב״ה יפדו: ומשני **ר״ל מיפך אפיך והכי מותיב ממכילתא אחריתי.** דלשכא ברייתא אחריתי דמהפך לה ומותיב לה הכי לר׳ יוחנן דרשב״ל לא מייתי לה דהא תיובתא לר׳ יוחנן כדגרסי׳ לה הכא דקתני כר״ש כהדיא קדשי מזבח יפדו: **אלא מיפך אפיך והכי מותיב לה כדאשכחנא במכילתא אחריתי בין תמימים כו׳.** ואע״ג דבין האי לישנא ללישנא לעיל כי דייקת בה ליכא מידי (ה) אלא (לאו) דקתני בהדיא לר״ש קדשי מזבח יפדו: **כמה דברים אמורים.** דקאמר ת״ק בעלי מומין יקברו בקדשי ב״ה אבל קדשי מזבח יפדו דלא היו בהעמדה והערכה ואתא ר׳ שמעון לחלוק בקדשי ב״ה דלאמרת יקברו לדידי יפדו: **תיובתא דר׳ יוחנן מהך סיפא.** דקתני לת״ק אבל בקדשי מזבח יפדו: **בבעל מום מעיקרו.** ובב״ה יקבר דהתם לא שני לן בין תם מעיקרו לבעל מום מעיקרו: **ניפלוג רבי שמעון עלה.** ונימא תרתי קדשי ב״ה יפדו וקדשי מזבח יקברו אלא מדלא פליג אלא בקדשי ב״ה דקאמרי אינהו יקברו ואיהו יפדו ובקדשי מזבח שתיק ממאי דאמרי רבנן יפדו ש״מ בבעל מום מעיקרו איירי: **ה״נ דפליג.** ותנא לך פלוגתייהו בב״ה וה״ה דפליג עלייהו נמי בקדשי מזבח דיקברו: **לריש לקיש דאמר לרבנן כו׳.** (ו) הא דקתני בהך ברייתא קדשי מזבח יפדו מוקים לה אפילו בקדם הקדישן את מומן ש״מ כו׳ בשלמא לר׳ יוחנן דמוקים לה בבעל מום מעיקרו לא איכפת לן אם נפדה לכלבים דהא לא נחתא מעולם קדושה לגופיה אלא לריש לקיש איכא למיבעי:

הכא

הא מה אני מקיים (כל הבהמה) אשר לא יקריב ממנה בבעלי מומין שיפדו. ואין לומר דלימא איפכא דקרא דאשר [לא] יקריבו משמע דאינה פסולה אלא להקרבה אבל להדיוט שרי׳: **ואמר** רחמנא עביד לה העמדה והערכה. דבהאי קרא דאשר לא יקריבו כתיב והעמיד והעריך וסתם סיפרא ר׳ יהודה אלמא רבנן דעלמא אית להו העמדה בקדשי מזבח ובקדשי ב״ה ק״ל ממתניתין מדקאמר ר״ש יפדו מכלל דלרבנן לא יפדו וא״כ קדשי ב״ה ק״ל מדכתיב והעמידו הכהן בין טוב ובין רע איזהו דבר שאין חילוק בין טוב לרע הוי אומר זה קדשי ב״ה ואר״ש: **אפילו** חיה ואפילו עוף. כגון שמתפיס תרנגולין לב״ה והא דאמרינן מנחות (דף ק:) אין לעופות פדיון ה״מ בשקדשה קדושת הגוף למזבח: **תמימים** יקברו בעלי מומין יפדו. השתא ס״ד משום דקדשי מזבח לא היו בכלל העמדה והערכה ותמימים יקברו דאין בהן מום ואין ראשין לפדות בלא מום: **רבי** שמעון אומר תמימים יקברו. דכי נמי קדשי ב״ה לא היו כדמפרש לקמן טעמא משום דחזו להקרבה: **הכא** במאי עסקינן בבעל מום מעיקרו. ואפ״ה בקדשי ב״ה יקברו דבכל ענין היו דלא שייך לפלוגי בין תם מעיקרו לבעל מום מעיקרו הואיל ואינן עומדות אלא לדמיהן: **רבי** שב״ל מפיק ותני במכילתין אחריתיוהך לעיל משכחתא אלא בין תמימין בין בעלי מומין יקברו ומיירי בקדשי ב״ה וכדרבנן דאמרי שהיו [בכלל כו׳] ר״ש אומר [תמימים] יקברו כדאמר לקמן משום דחזו להקרבה וממירין ביה קדושת מזבח כמה דברים אמורים בקדשי ב״ה אתאן לת״ק ולכך אמר יקברו אבל קדשי מזבח כו׳ רש״א תמימין יקברו אבל

עין משפט נר מצוה

א [מיי׳ פ״ב מהל׳ איסורי מזבח הלכה ו]:

רבינו גרשום

מאי אמרי רבנן יקברו והכי קאמר להו אי בקדשי מזבח תנן אם מתו יקברו כו׳. (בסוגיא דת״ק) תניא כוותיה דר׳ יוחנן כדקאמר לרבנן אחד זה ואחד זה היו בכלל העמדה והערכה) ואם כל בהמה טמאה וגו׳ והעמיד את הבהמה לפני הכהן דבעי העמדה והערכה בין קדשי מזבח ובין קדשי בדק הבית דבעלי מומין קבועין היינו שהיו קדשי מזבח ובהמה טמאה ממש היינו קדשי בדק הבית דאינה קדושה אלא לדמיה וכתי׳ בתרוייהו העמדה והערכה: ל״א מרקתני וכולהו כלישנא קמא: מ״ט דר׳ יוחנן דאמר לרבנן אחד זה ואחד זה היו בכלל העמדה והערכה דכתיב ואם כל בהמה טמאה כו׳ איזהו דבר שאינו חולק בין טוב לרע. כלומר דבין תם ובין בעל מום קדושתו שוה היינו קדשי בדק הבית דאינן אלא לדמים וכתי׳ אותה והעריך אותה למעוטי קדשי מזבח. ור׳ יוחנן סבר אותה לרבנן למעוטי בעל מום מעיקרא דאינן בכלל העמדה והערכה. ל״א תנא מאי טעמא דרבי שמעון דאמר קדשי מזבח היו קדשי בדק הבית לא היו כדאמרן לעיל וזה וזה מורים כו׳: איזהו דבר שחלוק בין טוב לרע. בין תם לבעל מום אלו קדשי מזבח דתם קרב ולא בעל מום וכתי׳ אותה והעריך למעוטי קדשי בדק הבית אי הכי לר׳ שמעון בין טוב ובין רע בין טוב לרע מיבעי ליה למיכתב אי בקדשי מזבח מיירי קשיא לר׳ שמעון: מיתיבי קדשי מזבח תמימים יקברו בעלי מומים יפדו קדשי בדק הבית בין תמימים ובין בעלי מומים יקברו והא ברייתא דייקא כריש לקיש אליבא (דרבי שמעון) (דרבנן) דאמר קדשי בדק הבית היו קדשי מזבח לא היו: ר׳ שמעון אומר אחד קדשי כו׳. מאי לאו בתם דקתני בעלי מומין יפדו לא בשקדם הקדישן מומן קתני וקשיא לר׳ יוחנן מרישא דברייתא דקתני בעלי מומין יפדו דהא ר׳ יוחנן אמר לרבנן בין קדשי מזבח בין קדשי בדק הבית היו בכלל העמדה והערכה דיקברו ומיירי בשקדם הקדישן את מומן והא ברייתא קתני יפדו (ותיובתא לרבי יוחנן מרישא: אמר לך ר׳ יוחנן רישא במאי עסקינן. דיפדו בבעל מום מעיקרא דדברי הכל לא היו בכלל העמדה והערכה: הכי נמי מסתברא. דבבעל מום מעיקרא דאי בשקדם הקדישן את מומן קאמר יפדו: ליפלוג ר׳ שמעון עלה דרישא. ולימא יקברו דהא אמרן זה וזה מורין דלר׳ שמעון דקדשי מזבח היו בכלל העמדה והערכה: ל״א קשיא סיפא לר״ש דמתני׳ דקאמר סיפא דהא ברייתא ר׳ שמעון אמר אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדק הבית תמימים יקברו בעלי מומין יפדו וקשיא דרבי שמעון ארבי שמעון דהא ר׳ שמעון קאמר לעיל קדשי מזבח היו אלא לאו ש״מ סיפא נמי דקאמר ר׳ שמעון בעלי מומין יפדו בבעל מום מעיקרא קאמר דלא היו בכלל העמדה והערכה. והשתא קא דייק ברייתא אבל בשקדם הקדישן את מומן מאי בעי העמדה והערכה נימא תיהוי תיובתא דריש לקיש דהא אמר לעיל דלרבנן קדשי מזבח לא היו: ריש לקיש מוקים לה לעיל לרבנן בשקדם הקדישן את מומן. ואפי׳ הכי לרבנן קדשי מזבח לא היו ואף הכא נמי לא היו אלא יפדו: אי הכי הדר קושיין דליפלוג ר׳ שמעון ברישא דהא אמר קדשי מזבח היו ועוד קשיא סיפא דר׳ שמעון ארישא: אמר לך ריש לקיש. תני בסיפא דהא ברייתא בקדשי מזבח ר׳ שמעון אמר בין תמימין ובין בעלי מומין יקברו ולא קשיין: ל״א ריש לקיש מיפך אפיך הא ברייתא והכי מותיב ממכילתא ברייתא אחריתי והכי מותיב מיתיבי מתו בין תמימין בין בעלי מומין יקברו. רבי שמעון אמר תמימין יקברו בעלי מומין יפדו: בד״א לתנא קמא קא מהדר. בד״א. דבין תמימין בין בעלי מומין יקברו בקדשי בדק הבית אבל בקדשי מזבח [בע״מ יפדו] והא דייקא כר״ל אליבא דרבנן: מאי לאו בשקדם הקדישן את מומן. מיירי ותיובתא דר׳ יוחנן מהא סיפא דבד״א: אמר לך ר׳ יוחנן הכא במאי עסקינן דבבעל מום יפדו. בבעלי מומין מעיקרא: הכי נמי מסתברא. דאי לא תימא הכי ניפלוג ר׳ שמעון בקדשי מזבח דבעלי מומין יקברו דהא אית ליה קדשי מזבח היו: אלא ש״מ. בבעלי מומין מעיקרא מיירי: אבל אי בשקדם הקדישן את מומן מאי בעי העמדה והערכה נימא תיהוי כו׳. כדאמרן לעיל. אי הכי ניפלוג ר׳ שמעון בסיפא דברייתא דקתני אבל אי קדשי מזבח בעלי מומין יפדו ולימא ר׳ שמעון דיקברו כדאית ליה אמר

מסורת הש״ס

א) עמלה לגר, ב) [בכורות יד:], ג) [נ״ל דבי לוי], ד) ותני והכי מותיב כו׳. נ״ק, ה) יקברו ר״ש אומר תמימים יקברו ובע״מ יפדו נ״ל בקדשי ב״ה אבל בקדשי מזבח יפדו תיובתא דר״י כו׳. נ״ק, ו) רש״ק, ז) [ויקרא כז], ח) [בחוקותי פרשתא ד], ט) נ״ל אותה. נ״ק, י) נ״ק, כ) וכ״נ. נ״ק, ל) ומשום הכי לרבנן קדשי מזבח יפדו וקדשי ב״ה יקברו ולר״ש קדשי ב״ה נמי יפדו דלא היו הס״ד. נ״ק, מ) ותני והכי מותיב. נ״ק, נ) ומותיב לה הכי אר״י ולר״ל ולא מייתי לה הכא ברייתא לר״ש כדגרסינן לה הכא דקתני כר״ש כהדיא וכו׳. נ״ק, ס) מזבח יפדו הס״ד ואח״כ ד״ה בין תמימים וכו׳ ואע״ג כו׳ והשאר יש למחוק דיתור לשון הוא. נ״ק, ע) אלא דלא קתני. נ״ק, פ) [ואינהו יעב״ץ], צ) [נ״ל ואם בהמה נ״ק], ק) [נ״ל רש״י א״כ כו׳], ר) [הגי״ק גורס כאן רש״י וכתב דהאי או נמי ליתא ברש״י שלפנינו], ש) נ״א מפיך ותני והכי מותיב ממכילתא וכו׳ נ״ק.

◆

תורה אור השלם

1. וְאִם כָּל בְּהֵמָה טְמֵאָה אֲשֶׁר לֹא יַקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קָרְבָּן לַיי וְהֶעֱמִיד אֶת הַבְּהֵמָה לִפְנֵי הַכֹּהֵן: ויקרא כז יא
2. וְהֶעֱרִיךְ הַכֹּהֵן אֹתָהּ בֵּין טוֹב וּבֵין רָע כְּעֶרְכְּךָ הַכֹּהֵן כֵּן יִהְיֶה: ויקרא כז יב

◆

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ ואם בהמה אשר יקריבו כצ״ל ותיבת לא נמחק: (ב) רש״י ד״ה בין טוב לרע כו׳ דאז הוי משמע וכו׳ רע הס״ד: (ג) ד״ה ובעלי מומין וכו׳ והערכה הס״ד ואח״כ מ״ה תיובתא דרבי יוחנן מרישא דקתני: (ד) ד״ה הכי נמי מסתברא וכו׳ ומשום הכי ס״ל קדשי מזבח: (ה) ד״ה אלא מיפך וכו׳ אלא דקתני בהדיא. נ״ב בברייתא קמייתא מפ״כ במכילתא בתרייתא: (ו) ד״ה לר״ש לקיש וכו׳ והא דקתני:

◆

גליון הש״ס

תוס׳ ד״ה תמימים וכו׳ בלא מום. ע׳ בב״ק דף טו ע״א תוס׳ ד״ה שמינה. ועיין ברש״י ר״ש מעילה ד״ה כמאן דמנקינהו:

◆

שיטה מקובצת

א] ואם כל בהמה טמאה אשר: ב] ממנה מי שאינה: ג] והערכה. ל״א מרקתני הרי בהמה טמאה אמור מכלל דבי הדדי נינהו וקסבר כתיבי קדשי מזבח וכתיבי קדשי ברה״ב ועליהון כתיב והעמיד והעריך: ד] מ״ש. דר״י אליבא דרבנן דכתיב ואם כל בהמה טמאה אשר לא יקריבו ממנה קרבן לה׳ וכתיב אם בבהמה טמאה ופדה בערכך כתיב קדשי מזבח וכתיב קדשי ברה״ב ועליהון כתיב והעמיד והעריך ורשב״ל מ״ט ותיבת דר״ל נמחק: ה] מעיקרו הוי בכלל: ו] תיבת ר׳ נמחק: ז] עופות מאי ממעט אותה לתנא דבי לוי קשיא. על תיבת והכתיב נרשם עליו קו למעלה להורות כי לפ״ד ראוי למחקו: ח] קשיא מיתיבי קדשי מזבח תמימין יקברו בעלי מומין יפדו קדשי ברה״ב בין תמימין בין בעלי מומין יקברו ר״ש אומר אחד קדשי מזבח ואחד קדשי ברה״ב תמימין יקברו ובעלי מומין יפדו מאי לאו בתם ונעשה בעל מום קשיא לר״י מרישא א״ל ר״י בבעל מום מעיקרו ה״נ מסתברא דאי תימא בתם ונעשה בעל מום נפלוג ר״ש ברישא. ל״א קשיא סיפא לר״ש אלא לאו ש״מ בבעל מום מעיקרו ש״מ אבל בתם ונעשה בעל מום מאי בעי העמדה והערכה נימא תהוי תיובתא דר״ל ר״ל מוקים בתם ונעשה בעל מום אי הכי קשיא סיפא לר״ש אמר לך תני בסיפא בקדשי מזבח ר״ש אומר בין תמימין ובין בע״מ יקברו ל״א ר״ל אפיך כפיך והכי מותיב מכילתא אחריתי מתו בין תמימין ובין בעלי מומין יקברו ר״ש אומר תמימין יקברו ובעלי מומין יפדו בד״א בקדשי ברה״ב אבל בקדשי מזבח תמימין יקברו ובע״מ יפדו מאי לאו בתם ונעשה בעל מום ותיובתא דר״י לא בבעל מום מעיקרא ה״נ מסתברא דאי תימא בתם ונעשה בעל מום נפלוג ר״ש בסיפא בקדשי מזבח אלא לאו ש״מ בבעל מום מעיקרא אבל בתם ונעשה בעל מום בעי העמדה והערכה נימא תהוי תיובתא דר״ל ר״ל מוקי בתם ונעשה בע״מ א״ה נפליג ר״ש (ברישא) בסיפא בקדשי מזבח א״ל ר״ל תני בסיפא בקדשי מזבח ר״ש אומר בין תמימין ובין בע״מ יקברו וכן גרים הראב״ד ז״ל כך יש בס״א: ט] יפדו בד״א בקדשי ברה״ב אבל בקדשי מזבח תמימין יקברו ובע״מ יפדו תיובתא: י] בקדשי מזבח: יא] דמשתעי בקדשי ברה״ב אות ב׳ נמחק: יב] ליה הוי משמע דיש חילוק אות ד׳ נמחק: יג] ר״ש בקדשי מזבח יפדו הא: יד] מה״ר תיובתא דר׳ יוחנן מרישא אות ל׳ נמחק: טו] הכי נמי יפדו: טז] יפדו לר״ש דהא לא היו בכלל העמדה והערכה הס״ד: יז] טעמא משום דהוי מום מעיקרו אמרי׳ לרבנן יפדו הא: יח] יקברו והתיובתא דר״ל דאמר דקדשי מזבח לא היו בכלל העמדה והערכה הס״ד: יט] אפיך [illegible]